

MEDNARODNI TRGI IN POLITIKA

Ameriška
gospodarska
vojna s Kitajsko

Jeffrey Sachs, profesor z Univerze Columbia, svetovno znani ekonomist, avtor in globalni voditelj na področju trajnostnega razvoja

Kitajska gospodarska rast se upočasnjuje. Po sedanjih napovedih bo kitajski BDP letos zrasel za pet odstotkov manj, kot so napovedovali lani. Hkrati gre za precej nižjo stopnjo rasti, kot so jih za Kitajsko napovedovali konec prvega desetletja 21. stoletja. Zahodni mediji so preplavljeni z domnevnimi grehi Kitajske: finančna kriza na trgu nepremičnin, splošna prezadolženost in druge težave. Toda večinoma so za to krivi ameriški ukrepi, katerih cilj je upočasniti kitajsko rast. ZDA s takimi politikami kršijo pravila Svetovne trgovinske organizacije (WTO) in ogrožajo svetovno prosperiteto, zato bi jih morali ustaviti.

Protikitajske politike izvirajo iz znanega ameriškega priročnika za snovanje politik. Njihov cilj je preprečiti gospodarsko in tehnološko konkurenčnost svoje glavne tekmice. Prvič in najbolj očitno so ZDA ta priročnik uporabile v času hladne vojne z uvedbo blokade izvoza tehnologije zoper Sovjetsko zvezo. Drugič je bila uporaba tega priročnika manj očitna, zato je niso opazili niti dobro seznanjeni opazovalci. Konec osemdesetih let in na začetku devetdesetih preteklega stoletja so si ZDA prizadevale namenoma upočasniti japonsko gospodarsko rast. To se morda zdi presenetljivo, kajti Japonska je bila ameriška zaveznica in še vedno je. Toda postala je "preveč uspešna", njena podjetja pa so v ključnih sektorjih, vključno s proizvodnjo polprevodnikov, potrošniške elektronike in avtomobilov, prehitela ameriška. Uspeh Japonske je bil vsesplošno slavljen v knjižnih uspešnicah, kot je na primer Japonska kot številka ena: Lekcije za Ameriko, ki jo je napisal moj pokojni kolega, harvardski profesor Ezra Vogel.

Sredi in konec 80. let preteklega stoletja so ameriški politiki omejili ameriške trge za japonski izvoz (preko tako imenovanih prostovoljnih omejitev, dogovorjenih z Japonsko) in prisilili Japonsko, da je precenila svojo valuto. Vrednost japonskega jena se je med letoma 1985 in 1988 zvišala z 240 jenov za dolar na 128 jenov za dolar, zaradi česar je japonsko blago postalo predrago za ameriški trg. Potem ko se je obseg

japonskega izvoza močno zmanjšal, je država padla v recesijo. Med letoma 1980 in 1985 se je obseg japonskega izvoza vsako leto povečal za 7,9 odstotka; med letoma 1985 in 1990 pa se je vsako leto znižal za 3,5 odstotka, med letoma 1990 in 1995 pa za 3,3 odstotka. Japonska gospodarska rast se je očitno upočasnila, mnoga podjetja so se znašla v finančni stiski, zaradi česar je država na začetku 90. let preteklega stoletja doživela finančni zlom.

Sredi devetdesetih let preteklega stoletja sem enega od najvplivnejših funkcionarjev japonske vlade vprašal, zakaj Japonska ne devalvira svoje valute, da bi ponovno vzpostavila rast. Odgovoril mi je, da ZDA tega ne dovolijo. Zdaj so se ZDA lotile Kitajske. Leta 2015 so ameriški oblikovalci politik začeli v Kitajski videti grozno, namesto da bi nanjo gledali kot na trgovinsko partnerico. Ta sprememba stališča je bila posledica kitajske gospodarske uspešnosti. Kitajski gospodarski vzpon je začel ameriške stratege resno skrbeti, ko je Kitajska leta 2015 naznanila svojo politiko, poimenovano Narejeno na Kitajskem, katere namen je bil promovirati kitajski napredek na področju robotike, informacijske tehnologije, obnovljive energije in drugih naprednih tehnologij. Kitajska je ob približno istem času napovedala tudi pobudo En pas, ena cesta, v okviru katere bi pomagala graditi moderno infrastrukturo po Aziji, Afriki in drugih regijah, pretežno z uporabo kitajskih finančnih sredstev, podjetij in tehnologij.

ZDA so torej pobrisale prah s starega priročnika, da bi upočasnile skokovito kitajsko gospodarsko rast. Predsednik Barrack Obama je prvi predlagal ustanovitev nove trgovinske skupnosti z azijskimi državami, iz katere bi bila Kitajska izključena, toda predsedniški kandidat Donald Trump je šel še dlje in je obljubil popolni protekcionizem proti Kitajski. Potem ko je leta 2016 po zaslugi protikitajskega programa zmagal na volitvah, je Trump uvedel enostranske carine na uvoz različnih proizvodov iz Kitajske, s katerimi je očitno prekršil pravila Svetovne trgovinske organizacije (WTO). Da bi preprečile, da bi WTO razsodila proti

Foto: Reuters

tem ukrepom, so ZDA ohromile delovanje pritožbenega sodišča WTO, tako da so blokirale imenovanje njegovih novih članov. Trumpova administracija je blokirala tudi proizvode vodilnih kitajskih tehnoloških podjetij, kot sta ZTE in Huawei, in je k temu pozvala tudi ameriške zveznice.

Ko je na oblast prišel predsednik Joe Biden, so mnogi (vključno z mano) pričakovali, da bo razveljavil ali vsaj omilil Trumpove protikitajske politike. Toda zgodilo se je ravno nasprotno. Biden je nastopil še bolj odločno – ne le da je ohranil Trumpove carine za kitajsko blago, ampak je podpisal tudi nove izvršne ukaze, s katerimi je omejil dostop Kitajske do naprednih polprevodniških tehnologij in ameriških investicij. Ameriškim podjetjem je bilo neuradno svetovano, naj svoje oskrbovalne verige s Kitajske preusmerijo na druge države. Gre za proces, poimenovan friend-shoring (selitev zmogljivosti v zaupanja vredne, prijateljske države), ki je nasproten tako imenovanemu offshoringu (selitev zmogljivosti v države v razvoju zaradi zniževanja stroškov). Pri uvedbi teh ukrepov so ZDA popolnoma ignorirale načela in postopke WTO.

ZDA odločno zanikajo, da so v gospodarski vojni s Kitajsko. Toda stari pregovor pravi, "če je nekaj videti kot raca, če hodi kot raca in gaga kot

raca, potem je najverjetneje raca". ZDA spet uporabljajo znani priročnik, politiki v Washingtonu pa obujajo bojno retoriko in Kitajsko označujejo za sovražnico, ki jo je treba obrzdati

Ko je na oblast prišel predsednik Joe Biden, so mnogi pričakovali, da bo vsaj omilil Trumpove protikitajske politike. Toda zgodilo se je ravno nasprotno

ali poraziti. Posledica tega je zmanjševanje obsega kitajskega izvoza v ZDA. Januarja 2017, ko je prišel Trump na oblast, je kitajsko blago pomenilo 22 odstotkov

celotnega ameriškega uvoza. Ko je januarja 2021 oblast prevzel Biden, se je delež kitajskega blaga v ameriškem uvozu znižal na 19 odstotkov, junija 2023 pa je že znašal samo 13 odstotkov. Med junijem 2022 in junijem 2023 se je uvoz kitajskih proizvodov v ZDA zmanjšal za neverjetnih 29 odstotkov.

Dinamika kitajskega gospodarstva je seveda kompleksna in zagotovo je ne poganja samo kitajsko-ameriška trgovina. Morda se bo kitajski izvoz v ZDA spet povečal. Toda zdi se, da Biden pred predsedniškimi volitvami, ki bodo potekale prihodnje leto, nima namena odpraviti trgovinskih ovir.

V nasprotju z Japonsko v 90. letih preteklega stoletja, katere varnost je bila odvisna od ZDA, ima Kitajska več manevrskega prostora pri soočanju z ameriškim protekcionizmom. Najbolj pomembna pa je, o tem sem prepričan, da lahko Kitajska bistveno poveča obseg svojih izvozov v Azijo, Afriko in Latinsko Ameriko, zlasti s politikami, kot je razširitev pobude En pas, ena cesta. Po moji oceni poskus ZDA, da bi obrzdale Kitajsko, ni zgrešen samo v teoriji, ampak se utegne izjaloviti tudi v praksi. Kitajska bo v svetovnem gospodarstvu našla nove partnerje, da bi zagotovila nadaljnjo širitev trgovine in tehnološki napredek.

Rekli so

Bistvo demokracije

Aljaž Pengov Bitenc, novinar, publicist, v kolumni na Siolu o politični enotnosti po slovensko:

"Ko sta premier Robert Golob in vodja največje opozicijske stranke Janez Janša zaradi poplav razglasila nacionalno enotnost, se je marsikomu v državi orosilo oko. Češ, kako lepo, da zna politika vsaj v najhujših trenutkih stopiti skupaj in pozabiti na trenutne razprtije. In vendar so se skrbi, da bo poplavna politična enotnost trajala kaj dlje od parlamentarnih počitnic, izkazale za neutemeljene. Koalicija in opozicija sta bili enotni zgolj toliko časa, kolikor so se njuni pogledi na nujnost

sanacije po poplavah bolj ali manj skladali. Toliko lažje, če je šlo za ukrepe, ki so bili ljudskim ušesom prijetni. Na primer, za dodatno obdavčitev bank kot enega od virov denarja za poplavno sanacijo. Mnenja o tem, ali gre za primeren ukrep ali ne, so deljena. A hipna preobrazba Janeza Janše iz domnevnega zagovornika svobodne gospodarske pobude v zakrknjenega marksista, ki bi bančnim rentnikom pobral masne dobičke, je bila izjemno zabavna. Toliko bolj, ker se je zgodila v

živo, med skupnim nastopom Goloba in Janše na eni od zasebnih televizij. Mihi Kordišu se je najbrž kar smejalo. A kaj kmalu po tem dogodku se je ta tako opevana politična enotnost porazgubila neznano kam. Načeloma tudi s tem ni nič narobe. Različna mnenja in različni pogledi so namreč bistvo demokracije. Tako pozornim opazovalcem ni ušlo, da se je poetika politične enotnosti nanašala zgolj in samo na poplavno obnovo. Vsa druga področja so ostala legitimna polja političnega prerivanja.

A ker je praktično celotna medijska in politična pozornost namenjena odpravi posledic poplav, je za nadaljevanje političnega boja takšno temo treba ustvariti. Recimo z mobilnim telefonom na avtobusni liniji Ljubljana–Nova Gorica.

Kdo ve, morda pa bo res konec sveta." (dr)

Karikatura: Andrej Bajt